

Nr 118.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående bidrag till nybyggnad för Stockholms vanförestalt m. m.; given Stockholms slott den 13 februari 1931.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Sam Larsson.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 13 februari 1931.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Efter gemensam beredning med cheferna för kommunikations-, finans- och ecklesiastikdepartementen anför departementschefen, statsrådet Larsson:

I statsverkspropositionen till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln, punkt 78, på min hemställan föreslagit riksdagen att, i avvidan på den proposition, som kunde komma att avlåtas i ämnet, till bidrag till uppförande av ny vanförestalt i Stockholm för budgetåret 1931/1932 beräkna ett extra reservationsanslag av 200,000 kronor.

Bihang till riksdagens protokoll 1931. 1 saml. 100 häft. (Nr 118.) 388 31 1

Den
nuvarande
anstalten.

Jag anhåller nu att få till närmare behandling upptaga denna fråga. Därvid vill jag till en början omnämna, att den nuvarande vanförestalten i Stockholm, som äges av föreningen för bistånd åt lytta och vanföra i Stockholm — i det följande benämnd *vanföreföreningen* — för närvarande är inrymd i husen Grevturegatan nr:is 59, 61 och 63 samt Brahegatan nr:is 40 och 44, samtliga belägna inom kvarteret Hinden. Av dessa hus inköptes de två förstnämnda av föreningen år 1900, respektive år 1911. För möjliggörande av om- och tillbyggnad av dessa hus, så att de kunde användas till vanförestalt, beviljade 1912 års riksdag på därom av Kungl. Maj:t gjord framställning föreningen ett anslag av 144,500 kronor. I berörda anstalt inrymdes, förutom yrkesskolor och elevhem, även klinik och poliklinik. För att möta det starkt växande behovet av ökat utrymme inköpte föreningen ytterligare år 1917 fastigheten nr 40 Brahegatan, år 1923 fastigheten nr 63 Grevturegatan och år 1926 huset nr 44 Brahegatan. Samtliga nämnda fastigheter hava numera helt och hållet tagits i anspråk för anstaltens behov. Medel till inköp av förstnämnda två fastigheter hava huvudsakligen erhållits genom lån från pensionsförsäkringsfonden, medan den kontanta köpeskillingen för huset nr 44 Brahegatan, vilket hus vid inköpet var starkt in-tecknat, kunnat finansieras utan upptagande av särskilt lån.

Antalet klinikplatser vid anstalten utgör för närvarande 88, varjämte å anstaltens elevhem kunna intagas 113 elever, därav 71 manliga och 42 kvinnliga.

Förutom genom omförmälda byggnadsbidrag har staten sedan lång tid tillbaka lämnat sin medverkan till anstaltens verksamhet genom årliga bidrag till driften. Angående grunderna för dessa bidrag, vilka grunder äro av Kungl. Maj:t fastställda genom brev den 11 april 1924 och den 9 maj 1930, får jag hänvisa till vad därom anförts i 1931 års statsverksproposition (femte huvudtiteln sid. 344—345).

Härefter torde jag få lämna en redogörelse för de olika förslag rörande vanförestalt i Stockholm, vilka under senare år framkommit, ävensom de åtgärder, vartill dessa förslag givit anledning.

Tidigare
förslag och
åtgärder.

I *skrivelse den 16 juli 1927* hemställde *vanföreföreningen* hos Kungl. Maj:t om beviljande av ett anslag å 1,046,850 kronor — att fördelas med 600,000 kronor å budgetåret 1928/1929 och med återstoden å budgetåret 1929/1930 — för utförande av en genomgripande om- och tillbyggnad av den föreningen tillhöriga anstalten. Framställningen motiverades i huvudsak med att vanförestalten i sitt dåvarande skick — särskilt vad beträffade de kliniska och polikliniska avdelningarna, till vilka bland annat den för medicine kandidater, som studera vid karolinska institutet, obligatoriska undervisningen i ortopedi vore förlagd — icke tillnärmelsevis fyllde de anspråk, som ur sjukvårdens och undervisningens synpunkt måste ställas på en tidsenlig dylik anstalt.

Enligt det av föreningen framlagda förslaget skulle om- och tillbyggnadsarbetena i fråga erhålla den omfattning och vara av den beskaffenhet, att det kunde förväntas, att anstalten skulle kunna kvarbliva å sin nuvarande

plats under en relativt avsevärd tid framåt. Härmed skulle emellertid icke uppgivas en av föreningen tidigare framlagd plan om anordnande av en ny vanförestalt i anslutning till ett blivande, för karolinska institutet avsett större undervisningssjukhus. Tvärtom hemställde föreningen om uppdrag åt 1926 års sjukhuskommission att vid fullgörande av det kommissionen anförtrodda uppdraget att uppgöra förslag till ett för nyssnämnda institut planerat undervisningssjukhus å det av 1927 års riksdag för ändamålet anvisade Norrbackaområdet reservera nödigt tomtområde för ifrågasatt vanförestalt i omedelbar närhet av å ena sidan Eugeniahemmet och å den andra det nya sjukhusets blivande ortopediska klinik.

Sjukhuskommissionen, som i november 1927 erhöll tillfälle avgiva utlåtande över ifrågasatt framställning, förklarade sig icke hava något att erinra mot föreningens hemställan om uppdrag åt kommissionen att vid uppgörande av plan för karolinska institutets nya byggnader å Norrbackaområdet reservera nödigt tomtområde för vanförestalt på sätt föreningen ifrågasatt. Vidkommande en av föreningen i samma skrivelse gjord hemställan om uppdrag åt kommissionen att i samråd med föreningen upprätta förslag till ny vanförestalt hemställde kommissionen, att denna framställning icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I den till 1928 års riksdag avlätna statsverkspropositionen berörde chefen för socialdepartementet i samband med behandling av frågan om anslag till vanförestalten i Härnösand nyssnämnda ansökan av den 16 juli 1927 från vanföreföreningen. Departementschefen omnämnde, att ombyggnadsförslaget i huvudsak tillstyrkts av medicinalstyrelsen efter byggnadsstyrelsens hörande samt av 1926 års sjukhuskommission men att departementschefen icke kunde tillstyrka, att föreningens hemställan om anvisande av medel till utförande av om- och tillbyggnader vid den nuvarande vanförestalten gjordes till föremål för anslagsäskande hos 1928 års riksdag. Som skäl för denna uppfattning anförde departementschefen, bland annat, att det knappast kunde anses vara ur statsekonomisk synpunkt försvarligt, att staten lämnade ett så ansevärt bidrag som det begärda till försättande i tidsenligt skick av en anstalt, vilken visserligen därefter under relativt lång tid framåt skulle kunna kvarbliva på sin nuvarande plats men vars förflyttning till andra lokaler dock redan nu vore starkt ifrågasatt. I varje fall syntes man böra avvakta, att frågan rörande utsikterna för ett blivande ordnande av anstaltens lokalfråga i sist avsedda riktning bleve närmare utredd.

Genom beslut samma dag som statsverkspropositionen behandlades eller den 4 januari 1928 uppdrog däremot Kungl. Maj:t, efter gemensam framställning av cheferna för social- och ecklesiastikdepartementen, åt sjukhuskommissionen att vid uppgörande av plan för uppförande å Norrbackaområdet av det för karolinska institutet avsedda nya undervisningssjukhuset reservera nödigt tomtområde för vanförestalt i omedelbar närhet av å

ena sidan Eugeniahemmet och å den andra sjukhusets blivande ortopediska klinik.

Genom särskilda motioner (nr 85 inom första kammaren och nr 138 inom andra kammaren) blev emellertid frågan om verkställande av om- och tillbyggnad vid vanförestalten i Stockholm föremål för övervägande vid 1928 års riksdag. I dessa motioner hemställdes, att för bestridande av kostnaderna för vissa om- och tillbyggnadsarbeten vid vanförestalten i Stockholm ävensom för anskaffande av vissa inventarier, allt enligt upprättade förslag, måtte anvisas ett anslag av 1,046,850 kronor att utgå med 246,850 kronor under budgetåret 1928/1929 samt med 400,000 kronor under vardera av budgetåren 1929/1930 och 1930/1931.

Vid behandling av frågan om regleringen för budgetåret 1928/1929 av utgifterna under riksstatsens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet, angav statsutskottet sin ståndpunkt till spørgsmålet om verkställande av om- och tillbyggnadsarbeten vid vanförestalten i Stockholm m. m. Härvid anförde utskottet:

Efter besök å anstalten hade utskottet i likhet med departementschefen kommit till den uppfattningen, att det knappast syntes vara ur statsekonomisk synpunkt försvarligt, att staten skulle lämna ett så anseeligt bidrag som det ifrågasatta — motsvarande hela den beräknade totalkostnaden — för utförande av en genomgripande om- och tillbyggnad av en anstalt, vilken visserligen därefter under relativt lång tid framåt skulle kunna kvarbliva på sin nuvarande plats, men vars förflyttning till andra lokaler dock redan vore starkt ifrågasatt. Anstaltens nuvarande förläggning samt dess i äldre hyreshus inrymda, mer eller mindre otidsenliga och trånga lokaler motiverade redan i och för sig starkt önskvärdheten av en snar förflyttning till mera tidsenliga sådana.

Med hänsyn därtill och i betraktande av det samband, som denna anslagsfråga ägde med det nya kliniska sjukhusets blivande ortopediska klinik, måste utskottet alltså obetingat ställa sig på den ståndpunkten, att en grundlig utredning rörande en förflyttning av anstalten till det för det nya kliniska sjukhuset anvisade Norrbackaområdet omedelbart borde igångsättas. Utskottet förutsatte, att denna utredning skulle bedrivas med all möjlig skyndsamhet, samt att därvid särskilt skulle tagas i sikte önskvärdheten av att vanförestaltens eventuella förflyttning ej sammankopplades med det successiva utbyggandet av det kliniska sjukhuset eller dess specialkliniker i vidare mån än omständigheterna sådant strängt påfordrade.

Riksdagen, som anslöt sig till statsutskottets uttalande i denna punkt, beslöt på utskottets hemställan, att motionerna icke skulle vinna bifall.

I sin skrivelse nr 5 A anförde 1928 års riksdag därefter, att riksdagen, med hänsyn bland annat till det samband frågan om anslag till om- och tillbyggnad av den nuvarande vanförestalten ägde med spørgsmålet rörande det nya kliniska sjukhusets blivande ortopediska klinik, obetingat måste ställa sig på den ståndpunkten, att en grundlig utredning rörande en förflyttning av anstalten till Norrbackaområdet omedelbart borde igångsättas.

Sedan sjukhuskommissionen med anledning av nyssberörda riksdagsbeslut

haft överläggningar med representanter för styrelsen för vanföreföreningen samt därvid de krav å markutrymme m. m., som föreningen ansett sig böra framställa för anstaltens behöriga tillgodoseende, blivit framlagda, visade det sig, att plats för vanförestalten jämte ortopedisk klinik kunde beredas å Norrbackaområdet invid statens järnvägars område vid Stockholms norra godsbangård.

Med anledning av vad sålunda förekommit avlät chefen för socialdepartementet den 19 maj 1928 till styrelsen för omförmälda förening en skrivelse, däri föreningen erhöll uppmaning att, därest föreningen ansåge en sådan lösning av frågan lämplig, som innebure förläggande till nyss berörda del av Norrbackaområdet av en vanförestalt, avsedd att drivas av föreningen, denna anstalt kombinerad med en ortopedisk klinik, till Kungl. Maj:t inkomma med en av karta och närmare bestämning av det önskade området åtföljd hemställan att få för ändamålet disponera detsamma. I denna skrivelse framhölls vidare, att föreningen vid utarbetande av plan för den tilltänkta vanförestalten borde uppehålla förbindelse med sjukhuskommissionen, samt att föreningens framställning lämpligen borde vara åtföljd av en skiss rörande blivande byggnaders läge, storlek och utseende. Över en dylik framställning skulle sedermera utlåtande i vanlig ordning komma att inhämtas från sjukhuskommissionen, varefter preliminärt beslut i platsfrågan skulle kunna förväntas.

Med skrivelse den 24 oktober 1928 framlade sjukhuskommissionen betänkande och förslag rörande uppförande av nytt kliniskt sjukhus i Stockholm m. m. I nämnda betänkande behandlades även frågan om förläggande av en vanförestalt i anslutning till det nya sjukhuset. I denna del anfördes i betänkandet, bland annat, följande.

Vid de fortsatta överläggningar, som ägt rum mellan sjukhuskommissionen och representanter för vanföreföreningen, hade meddelats, att föreningen hos Kungl. Maj:t ämnade göra framställning om att ett staten tillhörigt område, beläget i södra gränsen av Norrbackaområdet och intill Eugeniahemmet, måtte upplåtas för den nya vanförestaltens räkning. Markområdets medelbredd hade angivits till cirka 100 meter och dess längd till cirka 300 meter. I området skulle utmed södra gränsen ingå ett omkring 30 meter brett område, vilket för närvarande disponerades av statens järnvägar. Denna del, varå finnes uppförda tre smärre bostadshus med uthusbyggnader, skulle upplåtas till vanförestalten för undvikande av framtida skymmande bebyggelse å södersidan och för ordnande av entréplan till anstalten. Östra delen av det till upplåtelse ifrågasatta området med en bredd av omkring 70 meter vore tillsvdare upplåten till föreningen De blindas vänner i Stockholm. Det för vanförestaltens behov erforderliga markområdet skulle enligt förslaget sålunda omfatta

av det egentliga Norrbackaområdet	cirka	18,000	kvm.
» statens järnvägars område	»	7,300	»
» blindhemmets område	»	4,700	»

Summa 30,000 kvm.

Därjämte hade från föreningens sida framhållits nödvändigheten av att vanförestalten tillerkändes rätt att begagna tillfartsvägen från Norrtullsgatans förlängning fram till tomtområdet.

Sedan vanföreföreningen anmodat arkitekten John Åkerlund att utarbeta förslag till byggnader för den planerade nya vanförestalten, hade det av denne upprättade förslaget demonstrerats för sjukhuskommissionen. Anstalten skulle inrymma dels sjukavdelning med bandageverkstad, dels ock yrkeskolor med internat för vanföra. Sjukavdelningen skulle omfatta klinik om cirka 70 platser ävensom poliklinik. Rörande förslaget i övrigt hänvisade kommissionen till den framställning, som vanföreföreningen förklarar sig komma att ingiva till Kungl. Maj:t med begäran om bidrag av statsmedel för byggnadsföretagets utförande.

Vid den prövning, som sjukhuskommissionen underkastat det av vanföreföreningen upprättade förslaget om förlägningsplats å Norrbackaområdet för nybyggnad åt vanförestalten, hade kommissionen — som ansåge det vara synnerligen önskvärt, att den i vanförestalten ingående ortopediska kliniken komme till utförande och förlades i omedelbar närhet av karolinska sjukhusets övriga kliniker — icke funnit sig hava något att erinra mot det begärda områdets omfattning. Den del av det egentliga Norrbackaområdet, som skulle ställas till anstaltens förfogande, torde icke vara direkt erforderlig för karolinska sjukhuset och karolinska institutets teoretiska institutioner. Så länge markområdet användes för nu angivna ändamål (vanförestalt och därmed sammanhörande ortopedisk klinik och poliklinik), borde detsamma stå till anstaltens disposition. Enligt kommissionens mening borde dock staten alltjämt behålla äganderätten till markområdet.

En given förutsättning för att anstalten skulle få förläggas till oförmälda plats vore, att det planerade byggnadskomplexet i förhållande till karolinska sjukhusets byggnader erhöles en i arkitektoniskt hänseende lämplig utformning. Det slutliga utformandet av förslaget borde i följd därav ske i samråd med arkitekten C. Westman, vilken på uppdrag av sjukhuskommissionen upprättat förslag till byggnader för karolinska sjukhuset å Norrbackaområdet samt att därvid i största möjliga mån hänsyn skulle tagas till sistnämnda förslag.

Vad slutligen anginge byggnadsprogrammet, ansåge kommissionen sig i detta sammanhang allenast böra framhålla, att lokalerna för den ortopediska kliniken och polikliniken måste fylla de fordringar, som kunde uppställas från karolinska institutets sida.

Den 19 april 1929 ingick *vanföreföreningen* med den förut oförmälda, av sjukhuskommissionen åsyftade framställningen till Kungl. Maj:t angående uppförande av ny vanförestalt å Norrbackaområdet.

I denna framställning yttrade sig föreningen till en början angående behovet av en ny vanförestalt i Stockholm och anförde i sådant hänseende bland annat följande.

Anstaltens nuvarande lokaler vore i hög grad otidsenliga och olämpliga för sitt ändamål. Detta gällde särskilt sjukavdelningen. Under senare år hade ställningen blivit nära nog ohållbar.

Styrelsen hade därför sett sig nödsakad att vidtaga vissa provisoriska åtgärder för åstadkommande av något drägligare förhållanden för den närmaste framtiden. Belysande för situationen vore, att medan under år 1928 medellängden av sjukhusvistelsen varit 47.8 dagar vid vanförestalten i Hälsingborg och 61.7 dagar vid vanförestalten i Göteborg, den vid Stockholmsanstalten under samma år utgjort endast 26.2 dagar, vilket givetvis

icke kunde vara förenligt med en god vanförevård. För närvarande vårdade 119 patienter på plats på Stockholmsanstaltens klinik, och 397 personer vore antecknade som exspektanter vid yrkesskolorna.

En fullständig omgestaltning av anstalten vore emellertid oundgängligen nödvändig med det allra snaraste. Det av riksdagen framställda uppslaget att överflytta verksamheten från den nuvarande vanföreanstalten till en helt ny anläggning intill det blivande stora rikssjukhuset syntes, trots de betydande kostnaderna, under nuvarande omständigheter vara den ur alla synpunkter bästa lösningen av denna viktiga fråga. Att här ytterligare utveckla värdet och betydelsen för hela vårt land av en väl ordnad vanförevård syntes vara överflödigt. Oaktat de synnerligen ogynnsamma förhållanden, under vilka särskilt vanföreanstalten i Stockholm arbetade, syntes de välsignelserika resultaten av dess verksamhet vara talande nog. Väl kunde det vara sant, att den vanföreanstalt för Norrland, som för närvarande hölle på att anordnas i Härnösand, komme att medföra en ej obetydlig lättnad för vanföreanstalten i Stockholm. Men det vore därvid att märka, att, trots de stora expektantlistorna vid såväl sjukavdelningen som yrkesskolorna vid Stockholmsanstalten, det icke egentligen vore fråga om att utvidga denna anstalt utan i stället gällde att sätta den i stånd att på ett fullt tillfredsställande sätt fullgöra sina många olikartade uppgifter, icke minst att meddela undervisning i ortopedi för de medicine studerandena. En nybyggnad för vanföreanstalten borde därför med det allra snaraste komma till stånd å Norrbackaområdet.

I framställningen förutsattes, att för den nya vanföreanstaltens del skulle behöva tagas i anspråk det i det föregående omförmälda området om tillhoppa omkring 30,000 kvm.

Rörande den nybyggnad för anstalten, som föreningen ansåg erforderlig, meddelade föreningen, att den låtit genom arkitekten J. Åkerlund utarbета två olika förslag, i framställningen betecknade såsom alternativ I och alternativ II. Enligt båda förslagen skulle för anstalten uppföras en sammanhängande byggnad, omfattande ett centralparti med en mittflygel åt väster samt en nordlig och en sydlig sidoflygel.

Av handlingarna framgick, att *alternativ I* i huvudsak innebar följande.

Anstaltens sjukavdelning utgjordes väsentligen av poliklinik och klinik, båda förlagda till den södra flygelbyggnaden. *Polikliniken* omfattade väntrum, expedition, omklädnadshytter, mottagningsrum, röntgen- och fotografiavdelning, gipsnings- och operationsrum, förråd och laboratorium samt dessutom för undervisning avsedd föreläsningssal om cirka 90 platser, bibliotek, museilokal och 2 sköterskerum. *Kliniken* inrymde sjukrum med cirka 70 vårdplatser, därav 30 avsedda för småbarn och 40 för andra patienter, samt 5 sköterskerum. Till sjukavdelningen hörde dessutom en i mittflygeln inrymd *avdelning* om 6 rum avsedd för patienter från landsorten, som besökte anstalten för *erhållande av bandagepassning* och därstädes kvarläge endast några få dagar.

Gymnastikavdelning förlades intill kliniken.

I sjukavdelningen inreddes vidare bostäder för läkaramanuens och underläkare.

Bandageverkstad, som anordnades i den norra sidoflygeln, omfattade gipsrum, sadelmakeri, stålverkstad, smedja, förnicklingsrum, skomakeri och förrådslokaler. Denna avdelning innehöll även rum och hytter för bandageprovning.

För anstaltens *yrkesskolor* inrättades dels verkstäder för praktisk undervisning och dels avdelning för teoretisk undervisning, den s. k. aftonskolan. Verkstäderna voro olika för manliga och kvinnliga elever, varemot lokalerna för aftonskolan skulle bli gemensamma för båda könen. Verkstäderna för de manliga eleverna avsågo undervisning i skomakeri, skråreri, snickeri, bokbinderi, tapetsering och målning. I varje manlig yrkesskola undervisades 10 à 15 elever. De kvinnliga eleverna undervisades i olika slag av sömnad och maskinstickning. I varje kvinnlig yrkesskola bereddades plats för 10 à 16 elever. Dessutom anordnades ett skolkök. För aftonskolans behov inrättades en större lärosal med minst 50 platser, två mindre lärosalar med vardera 20 platser och en ritsal med omkring 14 platser. Av yrkesskolorna förlades verkstäderna för manliga elever till samma flygel som bandageverkstaden, samt verkstäderna för kvinnliga elever och lokalerna för aftonskolan till byggnadens centralparti.

I byggnadens centralparti inrymdes jämväl elevhemmet, det s. k. *internatet*. Detta bestod av två avdelningar, en för omkring 55 manliga elever, fördelade å 14 rum, och en för omkring 45 kvinnliga elever, fördelade å 11 rum. Till vardera avdelningen hörde dagrum, sjukrum, toalettrum m. m. Mellan nämnda avdelningar förlades en matsal med omkring 75 platser, där utspisning skulle försiggå i två omgångar. Till mittflygeln förlades *köksavdelning* för hela anstalten samt en *samlings-sal* med plats för omkring 250 personer.

Fransett de i samband med kliniken förlagda personalrummen erfordrades ytterligare 28 *personalrum*. Dessa fördelades i två grupper, av vilka den ena förlades till centralpartiet och den andra till mittflygeln.

I källarvåningen inrymdes en för internat och sjukavdelning ävensom anstaltens personal avsedd *maskintvättinrättning*.

En för sjukhus, verkstäder och internat gemensam *kontorsavdelning* förlades till centralpartiet.

Pannanläggning för centraluppvärmning och varmvattenberedning för hela anstalten inrymdes i mittflygeln.

Garage inreddes i samband med verkstäderna.

Anstalten skulle förses med en mathiss och fyra andra *hissar*.

Byggnaden skulle uppföras av sten med tegel- eller plåttak.

Alternativ II överensstämde i väsentliga delar med alternativ I. Medan emellertid enligt alternativ I anstaltens centralparti och mittflygel skulle byggas i fem våningar samt sidoflyglarna i fyra, skulle enligt alternativ II centralpartiet i likhet med sidoflyglarna erhålla allenast fyra våningar, men däremot mittflygeln bli sju våningar hög.

Beträffande användningen av anstaltens lokaler skilde sig alternativ II från alternativ I i huvudsak i följande avseenden.

Yrkesskolorna för kvinnliga elever hade överflyttats till sjätte och sjunde våningarna i mittflygeln. Aftonskolans lokaler hade förlagts till de rum i mittflygeln, vilka enligt alternativ I skulle disponeras såsom personalbostäder. Nämnda bostäder hade till följd härav förlagts till ett av de å statens järnvägars område belägna tre bostadshusen, vilket för ändamålet måste ombyggas. De elevbostäder, som enligt alternativ I skulle inrymmas i centralpartiets femte våning, hade flyttats till den norra flygelbyggnaden. Som följd härav hade för måleri- och tapetserarverkstäderna tagits i anspråk garagets förutvarande plats och garaget förlagts till en fristående byggnad.

Anläggningskostnaderna för de olika alternativförslagen beräknades i framställningen på följande sätt.

	Alt. I.	Alt. II.
Klinik och poliklinik.....	1,075,200	1,099,450
Bandageverkstad	270,000	271,150
Yrkesskolor och elevhem	1,924,800	1,934,875
	Summa kronor 3,270,000	3,305,475

Därvid räknades icke med något belopp såsom ersättning för de markområden och byggnader, vilka för närvarande disponeras av statens järnvägar, respektive föreningen De blindas vänner.

Föreningen meddelade, att arkitekten Westman efter att hava tagit del av ifrågavarande förslag i skrivelse till föreningen uttalat bland annat, att av dessa förslag det med alternativ II betecknade enligt hans uppfattning med hänsyn till det projekterade rikssjukhuset, framtida bebyggande av Norrbackaområdet och stadsplanen i övrigt givet vore att föredraga.

För egen del yttrade föreningen, att den visserligen funne alternativet I vara i vissa hänseenden att föredraga men att föreningen, då detta förslag ansetts i arkitektoniskt hänseende icke stå i så god överensstämmelse med det planerade rikssjukhuset som alternativ II, icke hade något att erinra mot att anläggningen i enlighet med det senare alternativet komme till utförande. I fortsättningen av sin framställning räknade därför föreningen med att anstalten borde komma till utförande i enlighet med alternativet II.

Rörande *sättet för bestridande av anläggningskostnaderna* anförde föreningen, att meningens ursprungligen varit, att de delar av vanförestalten, nämligen kliniken och polikliniken, som användes för undervisningen i ortopedi vid karolinska institutet, skulle inrymmas såsom en avdelning av det stora rikssjukhuset. Med hänsyn därtill förefölle det uppenbart, att kostnaderna för uppförande av dessa delar av vanförestalten, vilka kostnader tillhopa beräknades till 1,099,450 kronor, helt borde bestridas av statsmedel. Då vidare en ortopedisk klinik icke kunde på ett tillfredsställande sätt skötas utan tillgång till en bandageverkstad, syntes enligt föreningen även kostnaden för anordnandet av en sådan, uppskattad till 271,150 kronor, rimligen böra utgå av statsmedel.

Vad härefter angår kostnaderna för yrkesskolor och elevhem, beräknade till 1,934,875 kronor, yttrade föreningen, att densamma vore ur stånd att av egna medel bestrida ens någon del av nämnda belopp, och anförde vidare följande.

Enär den verksamhet, som vid anstalten bedreves för yrkesutbildning av vanföra, vore av utomordentligt stor vikt för det allmänna — denna gren av verksamheten åtnjöte ju betydande anslag av stat, landsting och kommuner, varjämte pensionsstyrelsen i stor utsträckning anlitate vanförestaltens yrkesskolor för sina skyddslingar — syntes det icke vara för mycket begärt, att staten, utöver hela kostnaden för klinik, poliklinik och bandageverkstad, påtoge sig även omkring halva den återstående kostnaden eller i runt tal 967,400 kronor. Det felande kostnadsbeloppet, omkring 967,475

kronor, skulle då lämpligen kunna anskaffas genom lån ur pensionsförsäkringsfonden. Då föreningen emellertid icke syntes hava utsikt att få det till vanförestalt avsedda området vid Norrbacka till sig upplåtet annat än med nyttjanderätt och således icke kunde erbjuda in-teckningssäkerhet för lånet, syntes det bliva erforderligt, att staten gent emot fonden iklädde sig betalningsansvar för detsamma. Styrelsen hade under hand inhämtat, att fullmäktige för sagda fond skulle vara villiga att under nyss angivna förutsättning lämna föreningen erforderligt lån.

Enligt föreningen borde alltså staten bestrida dels hela kostnaden för sjukavdelningen och bandageverkstaden 1,370,600 kronor, dels ock omkring hälften av den övriga kostnaden för anstaltens uppförande, 967,400 kronor eller tillhoppa 2,338,000 kronor. Då byggnadstiden för den nya anstalten kunde beräknas till omkring fyra år, borde enligt föreningen statsbidraget för varje år belöpa sig till 584,500 kronor.

Under återopande av det anförda hemställda vanföreföreningen, att Kungl. Maj:t måtte ej mindre medgiva, att för anläggande av en vanförestalt i huvudsaklig överensstämmelse med berörda, av arkitekten Åkerlund upprättade, med alternativ II betecknade förslag ett i det föregående närmare angivet område om tillhoppa omkring 30,000 kvm, omfattande dels omkring 18,000 kvm av det egentliga Norrbackaområdet, dels ett av statens järnvägar disponerat område av omkring 7,300 kvm med därå uppförda byggnader, dels ock ett till föreningen De blindas vänner i Stockholm tillsvidare upplåtet område om 4,700 kvm, jämte en från Norrtullsgatans förlängning ledande tillfartsväg finge tills vidare och så länge området för ändamålet vore behöfligt kostnadsfritt med nyttjanderätt upplåtas till vanföreföreningen, än även *dels* efter därom hos riksdagen gjord framställning såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för anläggningen anvisa ett belopp av sammanlagt 2,338,000 kronor att utgå med 584,500 kronor under vart och ett av budgetåren 1930/1931 till och med 1933/1934, *dels ock* föreslå riksdagen medgiva, att Kungl. Maj:t finge förbinda svenska staten att ikläda sig betalningsansvar för det lån å högst en miljon kronor, som för bestridande av kostnaderna för anläggningens utförande kunde erfordras utöver statsbidraget och som föreningen hade för avsikt att söka från pensionsförsäkringsfonden.

I anledning av ifrågavarande framställning avgåvos utlåtanden av åtskilliga verk och myndigheter.

Efter hörande av föreningen De blindas vänner avgav *domänstyrelsen* utlåtande i ämnet den 19 juni 1929.

Styrelsen erinrade däri till en början, att i det område, som avsåges i framställningen, inginge jämväl ett område av omkring 4,700 kvm invid Eugeniahemmets västra gräns, vilket genom brev den 11 december 1903 upplåtits till föreningen De blindas vänner att tills vidare avgiftsfritt nyttjas, så länge verksamheten där vidmakthölles.

Styrelsen hänvisade med anledning härav till det av föreningen De blindas vänner till styrelsen avgivna yttrandet, däri nämnda förening meddelat, att föreningen icke hade något att erinra mot att avstå föreningens å ifrågavarande område belägna byggnader under förutsättning, att föreningen erhöle full ersättning för uppförande av ett lika stort blindhem på annan plats,

Yttranden
över fram-
ställningen
den 19 april
1929.

som avgiftsfritt kunde upplåtas, helst å därför disponibelt och för ändamålet lämpligt område inom den s. k. Solnaskogen.

I anslutning därtill anförde domänstyrelsen vidare följande.

Enligt föreliggande förslag till vanförestaltens anordnande skulle icke under den närmaste framtiden några byggnader eller andra anläggningar utföras inom det till blindhemmet upplåtna området. I följd därav syntes något trängande behov av blindhemmets förflyttning under närmaste framtiden icke föreligga. Styrelsen finge emellertid erinra att, om och när blindhemmets förflyttning till annan plats kunde anses behöfelig, för ändamålet erforderlig mark syntes kunna upplåtas i Solnaskogens nordvästra del eller väster om den väg, som ifrågasatts böra utbyggas från det under första byggnadsetappen i anspråk tagna byggnadsområdet västerut fram mot Karlbergsvägens förlängning. Om denna del av Norrbackaområdet hade sjukhuskommissionen nämligen uttalat, att densamma, såvitt för närvarande kunde bedömas, icke komme att behöva tagas i anspråk för något ändamål, sammanhängande med karolinska sjukhusets eller karolinska institutets verksamhet. Huruvida berörda område eller del därav kunde anses vara för ändamålet lämpligt undandrog sig styrelsens bedömande.

Nu befintlig väg från Norrtullsvägen utefter Eugeniahemmets och blindhemmets södra gränser, vilken vore avsedd såsom tillfartsväg för vanförestalten, vore belägen å statens järnvägar tillhörig mark.

Domänstyrelsen hade för sin del intet att erinra mot att föreslagna område utefter södra gränsen av Solnaskogen och väster om Eugeniahemmet upplåtes till vanförestalten för anläggande av en vanförestalt m. m. att avgiftsfritt nyttjas och innehavas tillsvidare så länge det för ändamålet användes, ävensom att, om därför erfordrades även det för närvarande till föreningen De blindas vänner upplåtna området, denna förening finge för anordnande av nytt blindhem erhålla ny upplåtelse i erforderlig omfattning å del av det kronan tillhöriga s. k. Norrbackaområdet, i mån sådan del icke erfordrades för det ifrågasatta nya kliniska sjukhuset m. m., varvid även denna upplåtelse borde lämnas avgiftsfritt och gälla tills vidare, så länge det upplåtna området för ändamålet användes och verksamheten där bedreves.

Statskontoret, som yttrade sig den 23 augusti 1929, framhöll först, att vid utmätande av statsbidrag åt vanförestalter för byggnadsändamål någon enhetlig princip i fråga om bidragens förhållande till de totala byggnadskostnaderna icke tillämpats, och anförde i anslutning härtill följande:

Då 1911 års riksdag beviljade bidrag till nybyggnader åt vanförestalterna i Göteborg och Hälsingborg, belöpte sig i fråga om förstnämnda anstalt statsbidraget till 75,000 av de till 465,000 kronor beräknade byggnadskostnaderna, under det att anslaget till Hälsingborgsanstalten uppgick till 40,000 kronor av en total byggnadskostnad å 85,800 kronor. Icke heller i fråga om senare för liknande ändamål beviljade anslag syntes mera enhetliga grunder hava tillämpats. Då sålunda 1917 års riksdag beviljade ett anslag å 275,000 kronor åt föreningen för bistånd åt vanföra i Norrland till uppförandet av en anstalt i Sundsvall, utgjorde statens bidrag en tredjedel av den beräknade kostnadssumman, och då slutligen 1927 års riksdag beslutade, att det för Hemsö kustartillerikår ursprungligen avsedda kasernetablissemnetet i Härnösand skulle för en kostnad av 960,000 kronor omändras till vanförestalt, påtog sig riksdagen praktiskt taget hela kostnaden för denna anordning. Avgörande för statsmakterna i detta hänseende syntes således utslutande

hava varit vederbörande föreningars ekonomiska ställning och angelägenheten av vederbörande byggnadsföretags tillkomst. Utvecklingen hade emellertid uppenbarligen gått i den riktningen, att allt större del av byggnadskostnaderna kommit att bestridas av statsmedel. Denna tendens hade redan konstaterats i det betänkande, som år 1920 avgivits av de för verkställande av utredning rörande riktlinjerna för vanförevårdens vidare utveckling tillkallade sakkunniga. I nämnda betänkande anfördes bland annat (sid. 143) följande: Man måste utgå ifrån, att för framtiden kostnaden för nybyggnad och ombyggnad av vanförestalter måste bestridas huvudsakligen med allmänna medel. De tillgångar, som föreningarna med tiden kunde samla, torde behövas dels såsom reservkapital i tider av särskilda ekonomiska svårigheter och dels till fyllandet av föreningarnas vid sidan av själva anstaltsverksamheten liggande arbete i distrikten. De sakkunniga såge sig därför nödsakade föreslå, att de nya vanförestalter, som under den närmaste tiden komme att krävas, bekostades av allmänna medel. Man hade därvid att välja mellan att staten helt byggde dem eller att staten och vederbörande landsting delade kostnaderna. De sakkunniga vore ej blinda för de betänkligheter, som landstingen kunde hysa mot att lämna bidrag till byggandet av en vanförestalt i ett län utom landstingets verksamhetsområde och anknuten i viss mån till annat läns sjukvårdsanstalt. Det torde dock ej vara uteslutet, att alla länen inom ett visst distrikt åtminstone något bidroge till tillkomsten av de erforderliga nya anstalterna, av vilka de sedan finge draga fördel. En stor del av abnormvården vilade enligt nu gängse betraktelsesätt i väsentlig grad på länen. Erfarenheten från det tidigare Sundsvallsprojektet visade, att åtminstone två län varit beredvilliga att lämna avsevärda bidrag till vanförestalt utom det egna länet. Det syntes lämpligt, att staten betalade minst hälften av anläggningskostnaderna och de intresserade länen landsting delade återstoden i förhållande till folkmängden. Samma princip torde i regel böra följas i fråga om tillbyggnader och förändringar beträffande de gamla anstalterna.

Enligt vad statskontoret inhämtat hade emellertid landstingen, till vilka sakkunnigbetänkandet på sin tid remitterades för yttrande, ställt sig bestämt avvisande till tanken på bestridandet med landstingsmedel av kostnaderna för byggandet av vanförestalter. Någon tanke på att vid Härnösandsprojektets realiserande övervältra någon del av anläggningskostnaderna på landstingen syntes ej heller hava förelegat.

Beträffande vanföreföreningens förmåga att själv bära kostnaderna för en nybyggnad anförde statskontoret härefter följande.

I det yttrande, som medicinalstyrelsen den 4 november 1927 avgivit över föreningens den 16 juli 1927 gjorda framställning, hade styrelsen efter granskning av föreningens årsberättelse för år 1926 kommit till den uppfattningen, att föreningens ekonomiska ställning uppenbarligen vore så svag, att den icke medgäve något ens mera blygsamt bidrag från dess sida till förverkligandet av det då föreliggande byggnadsförslaget. Statskontoret, som granskat föreningens berättelse för år 1928, kunde vitsorda, att någon avsevärd förbättring i föreningens ekonomi, sedan medicinalstyrelsens berörda utlåtande avgavs, icke inträffat.

Då sålunda föreningens ekonomiska ställning alltjämt vore mycket svag och någon utsikt att landstingen skulle kunna förmås bidraga till det föreslagna byggnadsföretaget knappast syntes föreligga, torde någon annan möjlighet nu ej förefinnas än att — därest företaget överhuvudtaget befunnes böra komma till stånd — staten här trädde hjälpande emellan.

Rörande den föreliggande framställningen yttrade sig statskontoret här-
efter sålunda.

Av utredningen syntes framgå, att samtliga representanter för medicinskt fackliga intressen vore ense om ofrånkomligheten av en genomgripande förbättring av vanförestaltens lokalförhållanden samt att såväl nämnda representanter som riksdagen bestämt uttalat sig till förmån för anstaltens förflyttning till grannskapet av det tillämnade karolinska sjukhuset å det s. k. Norrbackaområdet. Därest de myndigheter, som hade att yttra sig angående de gjorda kostnadsberäkningarna och de planerade byggnadernas lämplighet för sitt ändamål, väsentligen tillstyrkte förslaget i dessa delar, ansåge sig statskontoret därför böra tillstyrka föreningens framställning om anslag till byggnadsbidrag. Då det emellertid icke syntes alldeles osannolikt, att vid en realisation av föreningens fastigheter dessa kunde komma att inbringa en köpeskilling något överstigande in-teckningarnas belopp, torde vid anslaget beviljande böra föreskrivas, att den behållning, som på detta sätt kunde uppkomma, i första hand skulle användas till de nya byggnadernas uppförande och att av statsanslaget ett motsvarande belopp skulle innehållas.

Vad beträffade föreningens hemställan, att staten skulle ikläda sig betalningsansvar för det lån, som utöver statsbidraget kunde erfordras, ville statskontoret erinra, att staten tidigare vid åtskilliga tillfällen åtagit sig dylikt ansvar, då det gällt lån till flottningföreningar ur pensionsförsäkringsfonden. Sålunda hade Kungl. Maj:t med riksdagens medgivande senast genom brev den 19 juli 1929 bemyndigat domänstyrelsen att ikläda staten garanti för ett dylikt lån till Byske och Åby älvars flottningförening. Även om förhållandena vad det nu ifrågasatta lånet beträffade ej kunde anses fullt jämförliga med berörda tidigare precedensfall, syntes hinder ej böra möta att tillmötesgå föreningens framställning även i denna del. Det syntes i så fall vara lämpligt, att åt statskontoret uppdroges att teckna garantiförbindelsen och att riksgäldskontoret, i likhet med vad som skett i fråga om lånen till flottningföreningarna, av riksdagen bemyndigades att i fall av behov infria nämnda förbindelse.

Statskontoret framhöll vidare att, allt eftersom vanförevårdens krav på statsbidrag växte, det syntes rimligt, att staten bereddes ökat inflytande på vanförevårdens ledning. För beviljandet av de högst betydliga anslagsbelopp, varom nu vore fråga, syntes därför böra uppställas det villkor, att staten berättigades utse förslagsvis två representanter i föreningens styrelse, av vilka den ene lämpligen borde vara fackman i vanförevård och den andra besitta särskilda kvalifikationer för övervakandet av det sätt, varpå föreningens ekonomi handhades.

Mot upplåtandet av den föreslagna byggnadsplatsen har statskontoret icke haft något att erinra.

Under åberopande av det anförda har statskontoret tillstyrkt bifall till framställningen med de jämkningar och ytterligare villkor, statskontoret föreslagit.

Över framställningen yttrade sig vidare *järnvägsstyrelsen*, som i utlåtande den 31 augusti 1929 anförde, bland annat, följande.

Ett avträdande av det statens järnvägar tillhöriga området i den omfattning, som avsåges i föreningens framställning, läte sig icke göra, då åtminstone en mindre del av området ovillkorligen måste reserveras för sådan

utvidgning av spårordningarna vid Stockholms norra station, som styrelsen påräknade i en ej alltför avlägsen framtid kunna bliva erforderlig. Det område, som i anslutning därtill kunde överlätas till vanförestalten, vore å en styrelsens utlåtande bifogad ritning, märkt Bybrb litt. Sthlm nr 1411, angivet med blå och röd färg. Inom den med röd färg angivna områdesdelen vore belägen en byggnad, som för närvarande vore upplåten som bostad åt stationsföreståndaren vid norra stationen. Då det vore till stor fördel för järnvägsstationens skötsel, att dess föreståndare kunde vara bosatt inom eller invid stationen och då någon annan lämplig plats för uppförande av ett nytt bostadshus åt honom icke funnes att tillgå inom statens järnvägars områden vid stationen, vore det önskvärt, om nämnda med röd färg utmärkta område kunde antingen helt undantagas från ifrågavarande upplåtelse eller ock av statens järnvägar få disponeras för en tidsperiod av förslagsvis 10 år.

Beträffande upplåtandet av den från Norrtullsgatans förlängning ledande tillfartsvägen, vilken läge inom statens järnvägars område, hade styrelsen icke något att häremot erinra under förutsättning, att vägen fram till den något öster om förutnämnda med röd färg angivna område belägna avgränsningspunkt även finge användas som tillfart till statens järnvägars områden. Styrelsen ville emellertid framhålla, att eventuellt erforderlig breddning av vägen icke kunde ske genom intrång på statens järnvägars intilliggande övriga markområden.

Beträffande villkoren för överlåtande av ifrågavarande områden och därå belägna byggnader anförde järnvägsstyrelsen därefter följande.

Såsom villkor för marköverlåtelsen från statens järnvägar måste styrelsen förutsätta, att statens järnvägar erhöle ersättning såväl för den avträdde marken som för de å densamma belägna byggnaderna, och ansåge styrelsen marken böra åsättas ett värde av 15 kronor per kvadratmeter, d. v. s. något högre än det värde domänstyrelsen åsatt ett sämre beläget, år 1924 till statens järnvägar upplåtet område i nordvästra delen av Stockholms norra station.

Värdet av de inom det till överlåtelse avsedda området befintliga byggnaderna funne styrelsen böra sättas till vad det skulle kosta statens järnvägar att låta uppföra ersättande byggnader, vilket beräknades till sammanlagt 220,000 kronor för de inom den å förutnämnda ritning med blå färg angivna delen belägna tvenne byggnaderna samt 40,000 kronor för den inom den med röd färg angivna delen belägna byggnaden.

Karolinska institutets lärarkollegium och kanslern för rikets universitet tillstyrkte i yttranden den 16 och 26 september 1929 framställningen, dock under förklaring att kollegiet och kanslern endast granskat förslaget, i vad detsamma avsåge lokaler för den ortopediska kliniken och polikliniken samt dessa lokalers utrustning.

Medicinalstyrelsen avgav utlåtande i ämnet den 3 oktober 1929, därvid styrelsen tillika överlämnade från byggnadsstyrelsen infordrat utlåtande av den 12 september 1929. Det av *byggnadsstyrelsen* avgivna yttrandet var väsentligen av följande innehåll.

I likhet med 1926 års sjukhuskommission, i samråd med vilken förslaget utarbetats, ville byggnadsstyrelsen förorda det med alternativ II betecknade förslaget, vilket vore överlägset i fråga om fasadernas utformning samt billigare i anläggningskostnader. Dock funne styrelsen, att ett bibehållande

av den söder om huvudbyggnadens långa fasad belägna, statens järnvägar nu tillhöriga bostadsbyggnaden, vilken enligt alternativ II skulle tagas i anspråk för bostäder åt anstaltspersonalen, skulle komma att störa helhetsintrycket. Därest emellertid, på sätt angivits å ritningarna, framdeles tillkomme ytterligare en låg byggnad framför fasaden, skulle detta komma att i tillfredsställande grad förbättra utseendet. Huru personalens bostadsfråga än slutligen komme att lösas, förutsatte styrelsen, att anläggningens utseende från söder ägnades tillbörligt beaktande.

I fråga om det stora anstaltkomplexets plandisposition hade byggnadsstyrelsen funnit skäl till erinran emot kökslokalernas planläggning samt även beträffande tvättavdelningens anordnande. Tillfredsställande anordningar i nu nämnda avseenden borde dock kunna erhållas inom ramen för det därför disponerade utrymmet och de beräknade kostnaderna.

Panncentralen saknade högttryckspannor och vore sålunda avsedd att drivas medelst lågttrycks- och varmvattenpannor. När den stora kliniska sjukhusanläggningen å Norrbackaområdet komme till utförande, borde emellertid undersökas, huruvida icke jämväl vanförestalten borde anslutas till den stora panncentralen.

Kostnaderna för anstaltkomplexet jämte smedja och filmarkiv samt ombyggnadsarbeten i förenämnda bostadsbyggnad hade enligt alternativ II beräknats till 3,305,475 kronor. Därtill komme emellertid kostnader för övertagande ej mindre av berörda bostadsbyggnad än även av den föreningen De blindas vänner tillhöriga byggnad, vilken funnes uppförd å den till föreningen upplåtna mark, som föreslagits skola ingå i det nya anstaltsområdet, ävensom eventuellt för nyttjanderätten till samma område. Beträffande sistnämnda kostnader saknades emellertid utredning.

Erinringar kunde framställas mot vissa detaljer i kostnadsberäkningarna, såsom beträffande ombyggnads- och planeringskostnader, vilka befunnits väl låga, men skäl till erinran beträffande slutsummans storlek funne byggnadsstyrelsen icke föreligga.

Byggnadsstyrelsen har vidare framhållit, att byggnadsföretaget borde i likhet med den nya vanförestalten i Härnösand utföras genom byggnadsstyrelsens försorg.

Medicinalstyrelsen uppehöll sig i sitt utlåtande till en början vid de uppgjorda byggnadsritningarna och anförde beträffande dessa följande.

Styrelsen hade vid sin granskning av dessa ritningar ansett sig nödgad att inskränka sig till ett skärskådande av anstaltens allmänna planläggning och de delar av anstalten, vilka vore avsedda att tjäna den direkta sjukvården, i det att i övriga delar, såsom angående verkstäderna och administrationslokalernas antal och storlek, förslaget ej kunnat göras till föremål för styrelsens granskning, då styrelsen ansåge sig i fråga om dessa delar av planen sakna tillräcklig erfarenhet.

Mot sjukavdelningarna, sådana de föreslagits enligt ritningarna, ville styrelsen göra den anmärkningen, att de saknade isoleringsrum för sådana med snittsamma sjukdomar behäftade patienter, vilka ej emottoges å epidemisjukhus, och för sådana svårt sjuka, som kunde behöva ro och ensamhet.

Därjämte borde enligt styrelsens mening en omgruppering av lokalerna i västra flygelns tredje våning äga rum, så att de i gavelrummet vårdade patienterna ej städse bleve nödsakade att ligga med dagsljuset rakt i ögonen.

Alldenstund vanförestalten enligt förslaget skulle bliva förlagd till Norrbackaområdet, samma område som vore föreslaget för det nya riks-

sjukhuset, hade medicinalstyrelsen tagit under övervägande, huruvida egna ekonomilokaler — i detta fall köks- och tvättlokaler — kunde anses erforderliga för vanförestaltens räkning. Då emellertid medicinalstyrelsen, som närmare tagit del av förhållandena på den nuvarande vanförestalten i Stockholm, funne det vara synnerligen angeläget, att arbetet snarast möjligt komme att bedrivas i bättre lokaler än de nuvarande, ansåge styrelsen betänkligheter kunna resas emot en sammankoppling av dessa båda byggnadsfrågor. I så fall skulle den föreslagna vanförestalten för att kunna funktionera vara hänvisad till ett blivande rikssjukhus, som, även om medel beviljades till de båda anstalterna samtidigt och arbetena likaledes påbörjades samtidigt, på grund av sin storlek och omfattning måste kräva väsentligt längre byggnadstid än den föreslagna vanförestalten. Styrelsen ville därför icke motsätta sig uppförande av en köksavdelning inom vanförestalten.

Däremot syntes den föreslagna tvättinrättningen vid vanförestalten utan större olägenhet kunna uteslutas, under förutsättning, att en sjukvårdsanläggning, vid vilken anstaltens tvätt kunde bli verkställd, komme till stånd i anstaltens omedelbara närhet under den närmaste framtiden och att sålunda den tidsperiod, under vilken anstalten bleve hänvisad att sända sin tvätt till en längre bort liggande tvättinrättning, bleve begränsad till några få år.

För sloandet av tvättanläggningen talade — förutom ekonomiska skäl — även det förhållandet, att enligt det föreliggande förslaget tvättinrättningen skulle förläggas till sjukhuskomplexets källarvåning, vilket i betraktande av tvättinrättningens storlek icke vore fullt tillfredsställande.

I övrigt hade styrelsen intet att erinra mot de uppgjorda ritningarna utan tillstyrkte desamma godkännande, med villkor att av styrelsen framställda anmärkningar bleve före arbetets utförande beaktade.

Mot övriga delar av framställningen hade medicinalstyrelsen icke något att erinra. Styrelsen ifrågasatte emellertid, huruvida det icke borde tagas under övervägande, om icke särskilda bestämmelser, avseende ett tryggande av statens intresse vid förvaltningen av den tillämnade anstalten, borde åvägabringas. Något direkt förslag i detta syfte framlade styrelsen dock icke. Som skäl härtill åberopade styrelsen det förhållandet att frågorna rörande vanförestalternas — liksom även kustsanatoriernas — ställning gent emot staten komme att bli föremål för behandling av den kommitté, Kungl. Maj:t tillsatt med uppdrag att verkställa utredning och avgiva förslag angående den slutna kroppssjukvården i riket, och att medicinalstyrelsen framdeles torde bli i tillfälle att yttra sig över det förslag kommittén kunde komma att avgiva i den nu berörda frågan.

Sedan *vanföreföreningen* beretts tillfälle att yttra sig över järnvägsstyrelsens omförmälda utlåtande, avgav föreningen den 30 september 1929 sådant yttrande, däri anfördes bland annat följande.

En avgränsning mellan anstaltens område och järnvägens skulle givetvis icke hindra den av föreningen föreslagna placeringen av anstaltsbyggnaden, men borde vid en dylik avgränsning av arkitektoniska skäl göras en indragning av terrasskanten eller ock en annan bågformig anordning av densamma vidtagas, på sätt framginge av en skrivelsen bifogad, av arkitekten Åkerlund uppgjord situationsplan. I detta fall måste dock det nu å järnvägens område belägna bostadshuset av sten, vilket enligt alternativ II skulle användas

såsom bostadshus för en del av anstaltens personal, rivas. Godtoge man alternativet II, bleve då nödvändigt, att bostadshus för personalen anordnades på annat håll, vilket lämpligen kunde ske å den nu till föreningen De blindas vänner i Stockholm upplåtna tomt, som skulle ingå i vanförestaltens område. En sådan anordning skulle för övrigt ur flera synpunkter vara fördelaktig. Kostnaderna syntes vid en sådan lösning icke komma att överstiga de för alternativ II i dess dåvarande form beräknade.

Hinder mötte icke, att stationsföreståndaren vid norra stationen under ett antal år framåt bodde kvar i den till honom nu upplåtna byggnaden å järnvägens nuvarande område, ehuru väl detta givetvis skulle försena ordnandet av platsen framför den nya anstalten. En mindre del utmed norra gränsen av stationsföreståndarbyggnadens tomt borde dock tagas i anspråk för uppfartsvägens lämpliga anordnande.

Föreningsstyrelsen hade icke något att erinra emot, att järnvägsstyrelsen finge såsom tillfart till järnvägens behållna område använda den inom det till föreningen upplåtta området belägna delen av den från Norrtullsgatans förlängning ledande vägen.

Såsom av det föregående framginge, torde de av järnvägsstyrelsen i angivna hänseenden framställda önskemålen kunna realiseras utan några större olägenheter för vanförestaltens nybyggnadsplaner.

Då föreningsstyrelsen utgått från att det för den nya vanförestalten erforderliga tomtområdet jämte tillfartsväg skulle kostnadsfritt med nyttjanderätt upplåtas till föreningen, hade styrelsen ansett sig sakna anledning att yttra sig om de av järnvägsstyrelsen framställda ersättningsanspråken.

I skrivelse den 11 januari 1930 hemställde vidare *föreningen De blindas vänner* — under förutsättning att föreningen till den nya vanförestalten skulle nödgas avstå det område, varå det föreningen tillhöriga blindhemmet vore beläget — dels att visst annat, inom den s. k. Solnaskogen beläget område måtte upplåtas till föreningen för fortsättande av dess verksamhet, dels ock att ett belopp av 175,000 kronor måtte tillerkännas föreningen såsom ersättning för föreningens förlust vid avträddandet av de å den nuvarande blindhemstomten belägna byggnaderna. Till stöd för denna framställning återopade föreningen genom dess försorg verkställda värderingar, enligt vilka sistnämnda byggnader skulle äga ett värde av 100,000 kronor, medan kostnaderna för uppförande av ett nytt blindhem av samma storlek som det nuvarande kunde uppskattas till 175,000 kronor. Föreningen anförde jämväl, att föreningen icke disponerade över några medel utöver dem, som erfordrades för uppehållande av den av föreningen bedrivna verksamheten.

Vid behandling i 1930 års statsverksproposition av fråga om anslag till vanförestalten i Härnösand (se femte huvudtiteln, punkt 74) omnämnde min företrädare i ämbetet jämväl den av vanföreföreningen den 19 april 1929 gjorda framställningen. Departementschefen anförde därvid, bland annat, att det i och för sig givetvis vore önskvärt, att frågan om nybyggnad för vanförestalten i Stockholm icke avgjordes, förrän ståndpunkt definitivt intagits till spörsmålet om det nya rikssjukhuset. Skulle, yttrade departementschefen vidare, förslag rörande dylikt sjukhus komma att föreläggas 1930 års riksdag, syntes emellertid därav böra följa, att jämväl frågan

1930 års
riksdag.

om vanförestalten i samband därmed upptogs till prövning. I överensstämmelse med vad sålunda anförts äskades i nämnda statsverksproposition icke något anslag till uppförande av ny vanförestalt i Stockholm. Saken kom emellertid under behandling vid 1930 års riksdag genom Kungl. Maj:ts proposition nr 232.

Beträffande sjukhuskommissionens betänkande, i vad detsamma berörde vanförestalten, hade vanföreföreningen samt medicinalstyrelsen och karolinska institutets lärarkollegium yttrat sig. *Föreningen* hänvisade i sitt yttrande allenast till sin framställning till Kungl. Maj:t den 19 april 1929. *Medicinalstyrelsen* nöjde sig med att framhålla det trängande behovet av nybyggnad för vanförestalten och fördelen för såväl sjukvård som läkarutbildning av en ortopedisk klinik i nära förbindelse med det nya rikssjukhuset samt hänvisade i övrigt till sitt utlåtande över nyssnämnda framställning. *Karolinska institutets lärarkollegium* slutligen påpekade i sitt yttrande, att det ej framginge av betänkandet, vilken ställning i ekonomiskt och administrativt hänseende den ortopediska kliniken skulle komma att intaga till sjukhuset i övrigt. Därest meningen vore, att vanförestalten framdeles som hittills skulle vara fristående i förhållande till sjukhuset, måste mellanhavandet mellan anstalten och institutet regleras genom särskilt avtal. Mot förslaget att åt anstalten skulle upplåtas byggnadsplats å området hade kollegiet intet att erinra utan fann tvärtom en sådan anordning, därest tillfredsställande överenskommelse mellan anstalten och institutet kunde träffas, vara till stor fördel för det nya sjukhuset.

På grundval av sjukhuskommissionens betänkande framlade *Kungl. Maj:t* i nyssnämnda proposition nr 232 för 1930 års riksdag förslag angående uppförande av nytt kliniskt sjukhus i Stockholm m. m. I denna proposition upptogs även till behandling vanföreföreningens år 1929 gjorda framställning. Därvid anförde — efter gemensam beredning med min företrädare i ämbetet — dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet följande.

Av utredningen i ämnet framginge, att vanförestalten i Stockholm vore i stort behov av nya lokaler, vilket även riksdagen tidigare vitsordat. Vid sökande av lämplig byggnadsplats för anstalten hade givetvis en förläggning i nära anslutning till det karolinska sjukhuset ansetts fördelaktig. Norrbackaområdet vore också enligt vad sjukhuskommissionens utredningar gäve vid handen fullt tillräckligt att lämna plats även för denna anstalt. Då vanförestalten genom sin ortopediska klinik vore behörlig för undervisningen och det givetvis ur undervisningssynpunkt vore fördelaktigt, att denna klinik så nära som möjligt anslötes till övriga sjukhuskliniker, syntes sjukhuskommissionens förslag att byggnadsplats för anstalten i fråga på vissa villkor reserverades å Norrbackaområdet kunna godtagas.

Vad beträffade den av vanföreföreningen gjorda framställningen angående statsbidrag till uppförande av ny anstalt å Norrbackaområdet, syntes denna i huvudsak vara av beskaffenhet att böra bifallas. Då emellertid vissa med framställningen sammanhängande detaljer, avseende bland annat markdispositionerna, ännu tarvade närmare utredning, vore föredraganden icke beredd att framlägga slutligt förslag i ämnet. Däremot syntes det lämpligt, att det erforderliga utredningsarbetet med det snaraste fullföljdes, så att definitivt förslag om uppförande av ny vanförestalt kunde

föreläggas 1931 års riksdag. För underlättande härav syntes redan för budgetåret 1930/1931 vissa medel böra anvisas. I sådant hänseende föreslog föredraganden att — därest riksdagen för nämnda budgetår anvisade anslag till förberedande arbeten, uppgörande av definitiva ritningar m. m. för nytt kliniskt sjukhus å Norrbackaområdet — av nämnda anslag ett belopp av högst 30,000 kronor skulle, för den händelse riksdagen icke däremot framställde någon erinran, få disponeras för förberedande arbeten för en ny vanförestalt å berörda område, att sedermera ersättas av anslag, som för budgetåret 1931/1932 torde komma att begäras av riksdagen för uppförande av en ny vanförestalt därstädes. Nämnda belopp syntes för avsett ändamål böra ställas till vanförestaltens förfogande.

På grund av detta uttalande föreslog Kungl. Maj:t, i samband med förslag om anvisande av anslag å 300,000 kronor till förberedande arbeten för uppförande av karolinska sjukhuset m. m. å Norrbackaområdet, att av nämnda belopp högst 30,000 kronor skulle få disponeras för förberedande arbeten för en ny vanförestalt å samma område.

I skrivelse den 11 juni 1930, nr 386, anmälde sedermera *riksdagen*, såvitt i detta sammanhang är av intresse, att riksdagen *dels* beslutat att ett nytt kliniskt sjukhus, benämnt karolinska sjukhuset, m. m. skulle uppföras å det så kallade Norrbackaområdet, *dels ock* till förberedande arbeten för karolinska sjukhuset anvisat för budgetåret 1930/1931 ett extra reservationsanslag av 300,000 kronor, av vilket belopp högst 30,000 kronor finge disponeras för förberedande arbeten för en ny vanförestalt å Norrbackaområdet.

Med föranledande av vad riksdagen sålunda anmält anbefallde *Kungl. Maj:t* genom beslut den 14 juli 1930 vanförestalten att skyndsamt inkomma med förslag till de föreskrifter, som vore av beskaffenhet att böra utfärdas i avseende å dispositionen av sistnämnda belopp å högst 30,000 kronor. Sådant förslag avgavs också av föreningen, som därvid även hemställde, att Kungl. Maj:t täcktes bestämma, med vilket av de alternativa förslagen föreningen borde räkna, när det gällde att disponera medlen till de förberedande arbetena för den nya anstalten.

Föreningen förklarade sig i detta sammanhang beredd ej mindre att vid uppgörandet av huvudritningarna till den nya anstalten, i vad anginge den yttre arkitekturen, ävensom vid planerandet och iordningställandet av tomtens samt även i övrigt, där så kunde befinnas önskvärt, samråda med den institution eller den eller de personer, åt vilka ledningen av arbetet med uppförandet av karolinska sjukhuset kunde varda anförtrodd, än även att vid det framtida byggnadsarbetet underkasta sig den kontroll, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt föreskriva.

Över föreningens nyssnämnda förslag avgåvos yttranden av den utav Kungl. Maj:t genom beslut den 14 juli 1930 tillsatta sjukhuskommissionen samt av byggnadsstyrelsen. *Kommissionen* anförde därvid, att kommissionen, med hänsyn till karolinska sjukhusets arkitektur, i likhet med dess arkitekt hölle före, att mittelpartiets femte våning å vanförestaltens byggnad borde utslutas och att de i densamma inrymda lokalerna borde placeras å annat håll, varjämte centralflygelbyggnaden mot väster borde ombildas till torn

Åtgärder i
anledning av
1930 års
riksdags-
beslut.

eller i varje fall till ett dominerande, gärna högre, centralt parti. I överensstämmelse med denna sin uppfattning förklarade kommissionen, att den ansåge sig böra förorda att — med betraktande av ekonomiska synpunkter — det i det föregående omförmälda alternativ II — med de jämkningar, som kunde bliva en följd av att det i ärendet omnämnda, å statens järnvägars område belägna stenhuset icke kunde disponeras för personalbostäder — borde läggas till grund för utförande av slutliga ritningar till vanförestalten.

Byggnadsstyrelsen, som erinrade, att styrelsen tidigare förordat det med alternativ II betecknade förslaget, anförde, att då den ekonomiska omfattningen av ett genomförande av detta alternativ icke kunde överblickas, förrän utredning verkställdts rörande eventuellt förvärv av lämplig tomt för bostadshus för personal samt beträffande kostnaderna för en sådan byggnad, byggnadsstyrelsen icke ansåge sig då kunna avgöra, vilketdera av de föreliggande förslagen, som vore att förorda till utförande.

Härefter ställde Kungl. Maj:t genom beslut den 26 september 1930 av förenämnda reservationsanslag till förberedande arbeten för karolinska sjukhuset 30,000 kronor till förfogande av styrelsen för vanföreföreningen att mot redovisningsskyldighet inför riksräkenskapsverket användas huvudsakligen till bestridande av kostnader för *dels* utförande av huvudritningar, arbetsbeskrivningar och kostnadsberäkningar för den blivande vanförestalten, *dels* uppgörande av ritningar och program till värme-, elektricitets-, vattenlednings- och sanitetsanläggningar för anstalten, *dels* upprättande av förslag till erforderliga väg- och tomtarbeten, *dels* ock, i den mån medlen försloge därtill och det i övrigt befundes lämpligt, utförande av nödiga breddnings- och planeringsarbeten å tillfartsvägen till anstalten. Tillika föreskrev Kungl. Maj:t, att alternativ II skulle läggas till grund för utformande av slutgiltiga ritningar till vanförestalten, varvid hänsyn skulle tagas till vad 1930 års sjukhuskommission anført, *dels* att arbetet i den mån så prövades nödvändigt skulle företagas efter samråd med nämnda sjukhuskommission och dess arkitekt, *dels* ock att vid utarbetandet av ritningarna m. m. skulle tillses, huruvida förenklingar och besparingar kunde vidtagas, utan att anstaltens ändamålsenlighet därigenom minskades.

Vidare är att nämna, att i anledning av föreningens framställning av den 19 april 1929 till följd av särskilda remisser avgivits ytterligare två utlåtanden, nämligen av fullmäktige för pensionsförsäkringsfonden den 28 november 1930 och av fullmäktige i riksgäldskontoret den 11 december 1930.

Fullmäktige för pensionsförsäkringsfonden hava i sitt utlåtande, som avser allenast det av föreningen ifrågasatta lånet, anført följande.

Lån från fonden hade tidigare beviljats föreningen för dess anstaltsverksamhet i Stockholm med sammanlagt belopp av 460,000 kronor mot säkerhet av botteninteckningar i fastigheten nr 19 kvarteret Hinden vid Grevturegatan och Brahegatan härstädes. Därest den planerade nya anstaltsbyggnaden komme till stånd och i samband därmed föreningens nuvarande

fastigheter i Stockholm försålles, syntes emellertid nämnda lån komma att till fonden återbetalas. Även till de andra vanförestalterna i riket hade lån lämnats från pensionsförsäkringsfonden som regel mot inteckningssäkerhet, men i ett fall mot garanti av svenska staten. I sistnämnda hänseende förtjänade erinras att, sedan 1930 års riksdag (riksdagens skrivelse den 15 mars 1930, nr 69) dels medgivit, att Kungl. Maj:t finge förbinda svenska staten att ikläda sig garanti för ett amorteringslån å högst 150,000 kronor, som kunde komma att upptagas av föreningen för bistånd åt vanföra i Norrland, dels ock bemyndigat riksgäldskontoret att i fall av behov infria nämnda förbindelse, fullmäktige under förutsättning av nämnda garanti beviljat detta lån av fondens medel.

I enlighet med vad fullmäktige tidigare i anledning av gjord förfrågan under hand meddelat vanföreföreningen vore fullmäktige villiga att för det i förevarande framställning avsedda ändamål bevilja föreningen lån å erforderligt belopp under förutsättning, att staten iklädde sig borgen såsom för egen skuld för den skuldförbindelse, som kunde av föreningen utfärdas för lånet.

Fullmäktige i riksgäldskontoret, som ävenledes inskränkt sitt utlåtande till att avse berörda lånefråga, hava — efter erinran om det genom nyssnämnda riksdagsskrivelse lämnade medgivandet — anfört, att fullmäktige, därest Kungl. Maj:t och riksdagen skulle finna skäl bifalla föreningens framställning, icke hade något att erinra mot att staten — i överensstämmelse med vad som skett jämlikt nämnda medgivande av 1930 års riksdag — iklädde sig garanti för ett lån till föreningen å högst en miljon kronor ur pensionsförsäkringsfonden samt att riksgäldskontoret bemyndigades att i fall av behov infria berörda förbindelse.

Sedan föreningen härefter låtit verkställa viss omarbetning av det såsom alternativ II betecknade förslaget till ny vanförestalt, har föreningen med skrivelse den 3 december 1930 till Kungl. Maj:t överlämnat det sålunda omändrade förslaget med därtill hörande ritningar och kostnadsberäkningar, varjämte föreningen i skrivelsen gjort förnyad, å sistberörda förslag grundad framställning i ämnet. I skrivelsen redogör föreningen för de delar, vari föreningens senaste förslag — i det följande kallat 1930 års förslag — skiljer sig från det med alternativ II betecknade förslaget, i fortsättningen benämmt alternativ II, och anför i sådant avseende, bland annat, följande.

Medan enligt alternativ II det å statens järnvägars nuvarande område belägna, förut omförmälda stenhuset skulle användas för beredande av bostäder åt en del av vanförestaltens personal, hade man vid uppgörande av 1930 års förslag — i överensstämmelse med direktiven i Kungl. Maj:ts beslut den 26 september 1930 — utgått från att nämnda stenhus icke kunde disponeras för dylikt ändamål utan måste rivas. För att erhålla bostäder åt sagda personal hade enligt 1930 års förslag anstaltens mittflygel påbyggt med ytterligare två våningar. Denna flygel, som enligt alternativ II skulle erhålla en höjd av sju våningar, skulle alltså enligt 1930 års förslag bliva nio våningar hög. Även i ett par andra avseenden skilde sig nämnda två förslag. Sålunda skulle enligt alternativ II på vardera sidan om huvudbyggnaden uppföras två mindre byggnader, den ena avsedd att användas som filmarkiv och den andra såsom smedja m. m. Dessa byggnader skulle enligt 1930 års förslag bliva obehövlige. Enligt detta förslag skulle nämligen filmarkivet för-

Vanföreföreningens framställning den 3 december 1930.

läggas till huvudbyggnadens vind, medan plats för smedja m. m. skulle erhållas i samband med den särskilda garagebyggnad, vilken skulle uppföras bakom den norra sidoflygeln. Vidare skulle enligt alternativ II ledningarna för gas, vatten och avlopp dragas i en kostsam kulvert genom statens järnvägars område och delvis under järnvägsspåren till Hälsingegatan. Genom underhandlingar med Stockholms stad hade emellertid nu föreningen erhållit preliminärt tillstånd att få anslutning för gas- och vattenledningar från stadens anläggningar vid Norrtullsgatan i stället för vid Hälsingegatan, varvid ledningarna skulle dragas fram utefter tillfartsvägen från Norrtullsgatans förlängning till vanförestaltens tomt. Endast spillvattenledningen skulle behöva dragas genom statens järnvägars område, men för detta erfordrades icke någon kulvert.

De möjligheter till förenkligheter i ledningsnätet, som därigenom uppkommit, hade beaktats i 1930 års förslag.

I detta sammanhang kunde anmärkas, att då enligt 1930 års förslag anstaltens mittflygel skulle uppföras i nio våningar men stadens vattenledningstryck icke räckte för de tre översta av dessa våningar, i nämnda förslag räknats med en särskild hydroforanläggning.

Av handlingarna framgår, att 1930 års förslag om påbyggnad av anstaltens mittflygel beräknats medföra en merkostnad i förhållande till alternativ II av 94,600 kronor. Å andra sidan hava de nu föreslagna ändringarna beträffande filmarkivet och smedjan ävensom rörande sättet för framdragande till anstalten av gas- och vattenledningar beräknats medföra betydande kostnadsminskningar. De sammanlagda kostnaderna för anstaltens uppförande hava enligt 1930 års förslag uppskattats till 3,270,000 kronor, vilket belopp är detsamma, som beräknats för utförande av det med alternativ I betecknade förslaget, och med 35,475 kronor understiger den för alternativ II beräknade kostnaden.

I det nu angivna beloppet ingå emellertid icke *kostnader för inlösen av mark eller byggnader*. Rörande behovet av dylik inlösen samt därmed förbundna utgifter har föreningen i skrivelsen den 3 december 1930 anfört i huvudsak följande.

I sin framställning den 19 april 1929 hade föreningen räknat med att i vanförestaltens markområde borde ingå dels ett markområde med därå uppförda byggnader, tillhörigt statens järnvägar, dels ock en staten tillhörig tomt, som tills vidare kostnadsfritt upplåtits åt föreningen De blindas vänner i Stockholm och å vilken tomt funnes uppfört ett denna förening tillhörigt blindhem.

I sitt yttrande den 31 augusti 1929 hade järnvägsstyrelsen såsom villkor för marköverlåtelsen från statens järnvägar förutsatt, att statens järnvägar skulle erhålla ersättning såväl för den avträdde marken som för de å densamma belägna byggnaderna.

Enligt vad vanföreföreningen inhämtat, utgjorde det område, som järnvägsstyrelsen förklarar sig villig avstå — med undantag av tillfartsvägen — omkring 6,650 kvm. Detta område hade järnvägsstyrelsen för omkring 30 år sedan inköpt av enskild person efter ett pris av 17 kronor per kvm. Kostnaden för inlösen av detsamma efter det av järnvägsstyrelsen nu fordrade pris av 15 kronor per kvm skulle uppgå till 99,750 kronor.

Styrelsen för vanföreföreningen hade den 11 september 1930 låtit värdera såväl de å statens järnvägars område som de å blindhemstomten belägna byggnaderna. Denna värdering hade givit följande resultat.

1. Statens järnvägars byggnader:

Boningshus av trä om 7 rum och 1 kök (stationsföreståndarebostaden)	kronor	24,000: —
Boningshus av trä om 5 rum och 2 kök	»	17,000: —
Boningshus av sten om 14 rum och 14 kök	»	90,000: —
Uthusbyggnad av trä	»	7,500: —
» » »	»	6,300: —
Summa kronor		144,800: —.

2. Blindföreningens byggnader:

Boningshus av trä om 18 rum och 1 kök	kronor	60,000: —
Uthusbyggnad av trä	»	3,000: —
» » »	»	800: —
Staket av trä samt grindar	»	900: —
Summa kronor		64,700: —.

Vad anginge frågan om inlösen av de å statens järnvägars mark belägna byggnaderna förefölle det, som om sådan inlösen borde ske efter deras nuvarande värde, sammanlagt 144,800 kronor, och icke efter den beräkningsgrund, från vilken järnvägsstyrelsen i sitt berörda yttrande utgått, nämligen vad det skulle kosta statens järnvägar att låta uppföra ersättande byggnader. Då statens järnvägars område icke torde behöva disponeras för vanförestaltens behov förrän under näst sista eller sista året av den beräknade byggnadstiden, kunde med frågan om inlösen av detta markområde med därå befintliga hus anstå ännu något år. Visserligen torde ett mindre område av denna mark omedelbart erfordras till upplagsplats och tillfart, men om disposition därav borde överenskommelse kunna träffas med järnvägsstyrelsen.

Utan egentligt men för vanförestalten kunde det till stationsföreståndarbostad använda huset tills vidare kvarstå och efter inlösningen uthyras. Vid besiktningen av blindhemmet hade befunnits, att detsamma visserligen vore gammalt men väl underhållet och i jämförelsevis gott skick. Det hade då ifrågasatts, huruvida icke detsamma tills vidare kunde användas såsom bostad åt den tjänstepersonal, som enligt alternativ II skolat inrymmas i det å statens järnvägars mark belägna, förut omnämnda stenshuset. Frågan hade dock fått förfalla, därför att utrymmet i blindhemmet visat sig otillräckligt för ändamålet, varjämte det skulle bliva svårt att utöva nödig tillsyn över den personal, som skulle bo där. Avståndet från denna tomts sydvästra gräns till anstaltens blivande huvudbyggnad vore ganska obetydligt — cirka 6 à 7 meter — och tomten vore vackert trädbevuxen. Ehuru det således av flera skäl skulle vara önskligt att införliva densamma med anstaltens område, kunde det för närvarande icke anses vara absolut nödvändigt. För att nedbringa kostnaderna för hela anläggningen hade styrelsen därför funnit sig nu böra avstå från den ursprungliga planen att få även blindhemstomten till sig upplåten. I följd därav behöfve man icke nu räkna med några kostnader för uppförande å annan plats av nytt blindhem. Föreningen ville emellertid framhålla, att blindhemstomten i framtiden kunde bliva erforderlig exempelvis för utvidgning av vanförestalten eller för anläggande av en särdeles välbehöflig asyl för svårt vanföra.

I enlighet med det anförda har föreningen beräknat kostnaderna för inlösen av mark och byggnader för vanförestaltens räkning till (99,750 + 144,800) 244,550 kronor.

Vad angår sättet för bestridande av de med den nya vanförestaltens tillkomst i olika avseenden förenade kostnaderna har föreningen härefter anfört följande.

Kostnaden för själva uppförandet av anstalten fördelade sig å anstaltens olika avdelningar på ungefärligen följande sätt:

Klinik och poliklinik	kronor 1,080,000
Bandageverkstad	» 270,000
Yrkesskolor och elevhem	» 1,920,000
	<hr/>
	Summa kronor 3,270,000

Liksom i den år 1929 gjorda framställningen utginge föreningen från att staten skulle bestrida hela kostnaden för kliniken, polikliniken och bandageverkstaden samt hälften av återstående kostnader. I överensstämmelse därmed beräknade föreningen nu statens andel i kostnaderna för den nya vanförestaltens uppförande till omkring (1,080,000 + 270,000 + 960,000) 2,310,000 kronor. Det därutöver erforderliga beloppet av 960,000 kronor borde, då föreningen saknade medel att bekosta beloppet, anskaffas genom lån från pensionsförsäkringsfonden, för vilket lån svenska staten skulle ikläda sig borgen. Föreningen hade tänkt sig en byggnadstid av fyra år. Den på staten belöpande delen av omkostnaderna för själva anstalten syntes lämpligen böra fördelas med 400,000 kronor på budgetåret 1931/1932, med 635,000 kronor på vardera av de två följande budgetåren och med återstoden, 640,000 kronor, på budgetåret 1934/1935.

Vad anginge kostnaderna för inlösen av mark och byggnader — av föreningen beräknade till sammanlagt 244,550 kronor — borde dessa kostnader bestridas av statsmedel. Med anvisande av härför erforderliga medel syntes emellertid utan olägenhet för anstaltsbygget kunna anstå ännu ett par år.

I överensstämmelse med vad sålunda anförts har föreningen hemställt dels om kostnadsfritt upplåtande för ifrågavarande ändamål under nyttjanderätt till föreningen av det för den nya anstalten avsedda området, dels om statsbidrag till bestridande av kostnaderna för anläggningen å sammanlagt 2,310,000 kronor, varav 400,000 kronor skulle utgå under budgetåret 1931/1932, dels om medels anvisande för inlösen senast under år 1934 av ifrågavarande, statens järnvägar tillhöriga område, dels ock om sådan åtgärd beträffande statlig borgen å ett föreningens lån hos pensionsförsäkringsfonden, som föreslagits i föreningens framställning den 19 april 1929.

I anledning av föreningens framställning den 3 december 1930 hava infordrade utlåtanden avgivits av byggnadsstyrelsen den 15 januari 1931, av medicinalstyrelsen den 6 februari 1931 och av 1930 års sjukhuskommission den 9 februari 1931.

Byggnadsstyrelsen har i sitt utlåtande lämnat utan erinran de ändringar i det med alternativ II betecknade förslaget, vilka företagits i 1930 års förslag, samt förklarat sig icke heller hava något att erinra mot de i sistnämnda förslag ingående kostnadsberäkningarna!

Medicinalstyrelsen har — under framhållande av att nu föreliggande förslag, fränsett av vanföreföreningen i dess framställning den 3 december 1930 angivna olikheter, överensstämde med det tidigare ingivna, med alternativ II

Yttranden
över vanföre-
föreningens
framställning
den 3 decem-
ber 1930.

betecknade förslaget — förklarat, att styrelsen vidhölle sina i utlåtande den 3 oktober 1929 beträffande alternativ II framställda anmärkningar, samt vidare anfört följande.

I övrigt hade styrelsen ingen annan erinran att framställa mot de föreliggande ritningarna, än att röntgenrummet, som förlagts mellan fotografiateljén och en korridor, saknade möjlighet till direkt vådring, vilket måste betecknas såsom en allvarlig olägenhet.

Styrelsen hade emellertid under hand inhämtat, att samtliga av styrelsen förut och nu gjorda erinringar med undantag av den mot tvättanläggningen, vilken föreningen ansett nödvändig för anstaltens drift, vore avsedda att beaktas vid upprättandet av huvudritningar till anstalten. Mot ansökningen i övrigt hade styrelsen icke något att erinra.

Under förmålan att medicinalstyrelsen sålunda hade anledning att förmoda, att styrelsens önskingar i huvudsakliga delar komme att beaktas, har styrelsen tillstyrkt föreningens förevarande framställning.

1930 års sjukhuskommission har uttalat, att med hänsyn till de intressen, kommissionen hade att bevaka, intet vore att erinra mot föreliggande förslag.

Vid personligt besök på den nuvarande vanförestalten i Stockholm har jag erhållit ett livligt intryck av de svårigheter, under vilka anstalten arbetar och vilka måste anses vara av beskaffenhet att snarast möjligt böra undanröjas. I överensstämmelse med den uppfattning, som kom till synes i 1930 års statsverksproposition och hos samma års riksdag, anser jag därför, att det icke längre bör anstå med vidtagande av åtgärder för åstadkommande av en ny vanförestalt i Stockholm ävensom att den nya anstalten bör — liksom den nuvarande — anordnas och drivas av vanföreföreningen. Ävenledes ansluter jag mig till den, som det synes, från alla intresserade håll godkända uppfattningen, att den nya anstalten lämpligast bör förläggas till det s. k. Norrbackaområdet. Därigenom vinnas ju de högst avsevärda fördelar, som måste vara förenade med närbelägenheten till det blivande karolinska sjukhuset. Jag utgår härvid bland annat från den förutsättningen, att den ortopediska undervisningen för medicine kandidater vid karolinska institutet framgent liksom hittills skall meddelas vid vanförestalten i Stockholm, och vill i detta sammanhang allenast påpeka, att enligt föreningens samtliga byggnadsförslag i den nya anstaltens poliklinik skulle inrymmas bland annat en föreläsningssal med 90 sittplatser, avsedd att användas just för berörda undervisning. De närmare formerna för ifrågavarande samarbete torde liksom hittills kunna fastställas genom överenskommelse mellan karolinska institutet och vanföreföreningen; i sista hand bör dock givetvis föreningen vara skyldig att därutinnan underkasta sig Kungl. Maj:ts avgörande.

I fråga om sättet för anstaltens anordnande kan jag i allt väsentligt ansluta mig till det av vanföreföreningen i dess skrivelse den 3 december 1930 framlagda förslaget, vilket förslag ur olika synpunkter synes mig äga bestämda företräden framför tidigare uppgjorda planer. Särskilt anser jag frågan om anskaffande av erforderliga personalbostäder hava genom det senaste förslaget erhållit en lycklig lösning, som, bland annat, medför den

Departements-
chefen.

stora vinsten, att den till föreningen De blindas vänner upplåtna tomten icke nödvändigtvis behöver tagas i anspråk för vanförestaltens räkning och att i följd därav den av sistnämnda förening bedrivna verksamheten kan — i varje fall tills vidare — få på nuvarande plats ostört fortgå. Emellertid förutsätter jag, att vanföreföreningen vid uppgörande av de slutliga ritningarna för anstalten tager vederbörlig hänsyn till de detaljanmärkingar mot förslaget, vilka i de avgivna utlåtandena framställts av byggnadsstyrelsen och medicinalstyrelsen. Vad särskilt angår tvättinrättningen, vilken av medicinalstyrelsen ansetts kunna med hänsyn till det blivande karolinska sjukhuset uteslutas, vill jag framhålla önskvärdheten av att den så anordnas, att den kan utan kostsamma omändringar eller nyanordningar tagas i anspråk för andra anstaltens ändamål, snarast kanske arbetslokaler, efter det anstalten eventuellt blivit i tillfälle att få tvätt utförd i en planerad tvättinrättning i nämnda sjukhus.

Genom att på sista tiden antalet platser å den nuvarande anstalten ökats med 25 å kliniken och med 19 å elevhemmet — dessa platser hava medräknats i den här tidigare lämnade uppgiften angående totala platsantalet — skulle platsantalet å den nya anstalten bliva något mindre än å den nuvarande. I anledning härav må framhållas, att, enligt vad från föreningen upplysts, nämnda ökning är att betrakta såsom ett provisorium, som måst vidtagas för att i någon mån nedbringa den långa väntetiden för inträde å anstalten. Med tillkomsten av den nya vanförestalten i Härnösand kommer emellertid en väsentlig avlastning att beredas Stockholmsanstalten. Därjämte må påpekas att, därest en ökning av platsantalet å den nya Stockholmsanstalten framdeles skulle visa sig erforderlig, möjligheter till utvidgning utan större svårigheter eller olägenheter finnas, närmast genom att de nu till personalbostäder avsedda utrymmena i anstaltens mittflygel tagas i anspråk till patientlokaler och bostäder åt personalen i stället beredas på annat sätt.

Det område, som erfordras för anstaltens räkning, synes mig i enlighet med föreningens senaste förslag böra omfatta dels en areal av omkring 18,000 kvm av det egentliga Norrbackaområdet och dels ett av statens järnvägar disponerat område av omkring 6,650 kvm med därå uppförda byggnader jämte tillfartsväg från Norrtullsgatans förlängning. Dessa områden torde böra av Kungl. Maj:t kostnadsfritt upplåtas till föreningen med nyttjanderätt tills vidare och så länge områdena äro för anstaltens ändamål erforderliga och därför användas i nu avsedd omfattning. Såsom framgår av den lämnade redogörelsen, lærer emellertid det av statens järnvägar disponerade området icke omedelbart behöva upplåtas till föreningen, utan torde därmed ännu kunna anstå något eller några år. Då den å nämnda område belägna byggnad, vilken för nuvarande användes såsom tjänstebostad åt stationsföreståndaren vid Stockholms norra station, under viss tid framåt torde bliva behöflig för sitt nuvarande ändamål, lærer järnvägsstyrelsen böra berättigas att, efter det berörda upplåtelse ägt rum, så länge det utan olägenhet för anstalten låter sig göra, förhyra densamma av föreningen mot vederbörlig ersättning, som i brist på överenskommelse torde böra bestämmas av Kungl. Maj:t.

Beträffande blindhemstomten — som, enligt vad nyss anförts, jämlikt det senaste förslaget icke nu skulle behöva tagas i anspråk för vanförestalten — torde emellertid redan här böra uttalas den mening, att vanföreföreningen bör äga företrädesrätt till disposition av denna tomt, därest blindhemmet skulle nedläggas eller förflyttas, ävensom att Kungl. Maj:t synes, därest vanföreföreningen därom gör framställning, böra framdeles taga under övervägande att genom bidrag av statsmedel till blindhemmets förflyttning förhjälpa föreningen att komma i besittning av nämnda tomt.

Kostnaderna för uppförandet av anstalten m. m. hava enligt föreningens förslag beräknats till 3,270,000 kronor. Mot denna uppskattning, som godtagits av vederbörande myndigheter, har jag icke funnit något vara att erinra. Enligt föreningens plan skulle av detta belopp 2,310,000 kronor erhållas genom av staten för ändamålet anvisade anslag, medan återstoden eller 960,000 kronor skulle bestridas av föreningen medelst hos pensionsförsäkringsfonden upplånade medel. Uppenbart är, att föreningen icke är i stånd att själv bestrida hela kostnaden för den nya vanförestaltens anordnande, utan att därför fordras mycket kraftigt bistånd från statens sida. Mot det sätt, varpå det föreslagna statsbidraget beräknats, synes mig intet vara att erinra; särskilt vill jag framhålla, att det icke synes vara mera än billigt att staten bestrider hela kostnaden för klinik, poliklinik och bandageverkstad, eftersom, åtminstone beträffande de båda förstnämnda avdelningarna, motsvarighet därtill eljest skolat ingå i det karolinska sjukhuset. Givetvis bör emellertid föreningen i mån av egna tillgångar bidra till byggnadskostnaderna. I vilken utsträckning föreningen genom realiserande av sina nuvarande fastigheter kan erhålla medel till sådant bidrag kan dock för närvarande icke med säkerhet avgöras. Under sådana förhållanden synes det mig icke möjligt att nu fixera det sammanlagda anslagsbelopp, varmed staten bör bidra till byggnadskostnaderna för anstalten, utan synes detta belopp för närvarande böra bestämmas till högst 2,310,000 kronor med avdrag för den behållning av köpeskillingen för nämnda fastigheter, som efter gäldande av nu i desamma in-tecknade lån eller lån till däremot svarande belopp kan återstå. Maximeringen bör givetvis, i enlighet med det sätt, varpå sagda bidragsbelopp uppskattats, beräknas särskilt för de olika avdelningarna, så att statsbidraget må, enligt vederbörligen granskade räkningar, uppgå till hela verkliga kostnaden för klinik och poliklinik, dock högst 1,080,000 kronor, hela verkliga kostnaden för bandageverkstaden, dock högst 270,000 kronor, och halva verkliga kostnaden för yrkesskolor och elevhem, dock högst 960,000 kronor. Vid den sålunda föreslagna fixeringen av statsbidraget har emellertid hänsyn icke tagits till i det följande omförmälda extra räntekostnad.

För bestridande av den del av byggnadskostnaderna, som erfordras utöver beräknat statsbidrag, har föreningen, såsom nämnt, tänkt sig att erhålla medel genom att söka lån från pensionsförsäkringsfonden å högst 1,000,000 kronor. På grund härav har föreningen hemställt om vidtagande av åtgärd för att staten skulle kunna iklädas betalningsansvar för ett dylikt lån. Denna hemställan, som tillstyrkts av såväl fullmäktige för pensionsförsäkringsfonden

som fullmäktige för riksgäldskontoret, anser även jag mig böra biträda. Såsom framgår av det föregående, hava motsvarande åtgärder under senare år i likartade fall vid flera tillfällen medgivits. För ställande av den här ifrågasatta statsgarantien bör givetvis riksdagens medgivande utverkas. Det torde böra överlämnas åt Kungl. Maj:t att sedermera bestämma de villkor och former, varunder garantien skall lämnas. Därest riksdagen bifaller detta förslag, torde statskontoret böra erhålla bemyndigande att teckna den erforderliga garantiförbindelsen.

Såsom framgår av det anförda, ingår i det för vanförestalten avsedda området visst av *statens järnvägar disponerat område* jämte därå befintliga byggnader. Föreningen torde böra förpliktas dels att till statens järnvägar utgiva ersättning för nyttjanderätten till området, dels ock att från statens järnvägar inlösa byggnaderna. Kostnaderna härför torde, såsom föreningen hemställt, böra bestridas av statsmedel, och synas desamma lämpligen böra gäldas från det anslag, som kan komma att anvisas till bidrag till uppförande av ifrågavarande anstalt. I överensstämmelse med föreningens förslag torde ersättningen för markområdet böra uppskattas till 99,750 kronor och lösesumman för byggnaderna till 144,800 kronor. Sammanlagda beloppet skulle alltså bliva 244,550 kronor, med vilket belopp alltså statens kostnader för anstalten och ifrågavarande anslag bör ökas.

Då, såsom redan anförts, sistberörda område och byggnader icke äro för vanförestalten erforderliga under de närmaste budgetåren, behöver sistnämnda belopp icke tills vidare utbetalas. Därför behöver icke för nästa budgetår beräknas några medel för detta ändamål. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att senare på framställning av vanförestalten fastställa den tidpunkt, från vilken föreningen skall äga disponera ifrågavarande område och byggnader och då alltså ersättning bör erläggas och inlösen äga rum. Från nämnda tidpunkt torde området böra överföras från statens järnvägars till domänstyrelsens förvaltning och byggnaderna med äganderätt tillfalla föreningen.

Anslagsbehovet för budgetåret 1931/1932 till bidrag för uppförande av den nya vanförestalten har av föreningen uppskattats till 400,000 kronor, därvid föreningen beräknat, att uppförandet skulle fördelas på fyra budgetperioder. Enligt vad jag inhämtat har man vidare räknat med att upptaga lånet ur pensionsförsäkringsfonden successivt under byggnadstiden i mån av behov, detta för att så vitt möjligt undvika dubbel räntebelastning — föreningens nuvarande lån ur fonden å 460,000 kronor mot säkerhet i nuvarande fastigheter kan nämligen icke inlösas förrän i samband med försäljningen av nämnda fastigheter, d. v. s. först sedan den nya anstalten öppnats. På grund av det statsfinansiella läget synes det emellertid önskvärt att begränsa anslaget för ändamålet för nästa budgetår till det i riksstaten preliminärt uppförda beloppet 200,000 kronor. Därvid förutsätter jag dock, att i den mån föreningen för byggnadsarbetets rationella bedrivande nödgas under nämnda period för utfyllande av det erforderliga beloppet upptaga större lån hos pensionsförsäkringsfonden än avsett varit, sistnämnda anslagsbelopp

skall i den omfattning, som senare kan komma att bestämmas, kunna få anlitas även för täckande av därigenom uppkommande extra räntekostnad.

Ett liknande förfaringssätt kan tänkas bli nödvändigt jämväl under ett följande budgetår. Därest direkta statsbidrag till anstaltens uppförande komma att under byggnadstiden anvisas i långsammare takt än den, varmed föreningen räknat, samt föreningen på grund därav måste i högre grad än i finansieringsplanen förutsatts anskaffa medel genom upptagande av lån, synes mig den sålunda uppkommande högre räntekostnaden böra ersättas föreningen av statsmedel och därvid jämväl böra få bestridas av ifrågavarande anslag. Ersättning för nämnda räntekostnad torde skäligen böra få utgå, även om därigenom det beräknade kostnadsbeloppet för anstaltens uppförande skulle komma att överskridas. Enligt denna uppfattning bör alltså ifrågavarande anslag bestämmas till summan av statens bidrag till kostnaden för själva uppförandet av anstalten, högst 2,310,000 kronor enligt nyss angivna, på olika avdelningar specificerade maximering, samt kostnaderna för ersättande och inlösen av omförmälda av statens järnvägar disponerade område och byggnader, 244,550 kronor, eller alltså sammanlagt till högst 2,554,550 kronor, vilket belopp emellertid bör å ena sidan minskas med det på nyss angivna sätt beräknade nettobelopp, som inflyter vid försäljning av föreningens nuvarande fastigheter, men å andra sidan ökas med nyssnämnda räntekostnad. Då den vid fastigheternas försäljning inflytande behållningen läser kunna antagas komma att överstiga sagda räntekostnad, torde det totala anslaget, såvitt nu kan bedömas, icke behöva överstiga 2,554,550 kronor.

Det för nästa budgetår erforderliga beloppet läser böra anvisas i form av extra reservationsanslag. I enlighet med vad som förutsattes vid anväsende av omförmälda belopp å 30,000 kronor till förberedelsearbeten, torde av detta anslag motsvarande belopp böra återföras till det för karolinska sjukhuset avsedda riksstatsanslaget.

Enligt byggnadsstyrelsens förslag skulle ifrågavarande byggnadsarbete verkställas genom nämnda styrelses försorg. Då här emellertid är fråga om statsbidrag till en enskild förening, som skulle bli ägare till de nya byggnaderna, synes det mig lämpligare, att nämnda förening själv får ombesörja byggnadernas uppförande. Nödig kontroll över anslagets användning torde kunna åvägabringas i annan ordning med tillämpning av allmänna principer vid beviljande av statsbidrag till byggnadsändamål. Bestämmelser i sådant hänseende torde få meddelas av Kungl. Maj:t eller efter Kungl. Maj:ts förordnande av medicinalstyrelsen. I den mån det lämpligen låter sig göra och kan verka till kostnadernas nedbringande, bör givetvis förbindelse upprätthållas med de byggnadsarbeten, som samtidigt kunna komma att pågå beträffande det karolinska sjukhuset.

Såsom förut nämnts har statskontoret ifrågasatt, huruvida icke för beviljande av anslag till uppförande av den nya vanförestalten borde uppställas det villkor, att staten berättigades utse förslagsvis två representanter i vanföreföreningens styrelse, medan medicinalstyrelsen i samma ämne anfört, att det syntes kunna tagas under övervägande, om icke särskilda be-

stämmelser, avseende ett tryggande av statens intresse vid förvaltningen av den tillämnade anstalten, borde åvägbringas. Medicinalstyrelsen har dock icke framlagt något direkt förslag i ämnet, detta under hänvisning till att frågan om vanföreanstalternas ställning i förhållande till staten komme att upptagas till behandling inom statens sjukvårdskommitté.

Med hänsyn till de stora ekonomiska uppoffringar, staten måste ikläda sig för tillkomsten av ifrågavarande anstalt, synes mig det framställda förslaget om statlig kontroll över verksamheten vid anstalten i och för sig fullt befogat. Enligt vad jag har mig bekant, har icke vanföreföreningen eller dess styrelse något att erinra mot fastställande av bestämmelser i enlighet med de framkomna förslagen. Redan för närvarande synes det mig därför såsom villkor för det ifrågasatta statsanslaget böra föreskrivas, att Kungl. Maj:t skall äga att utan kostnad för statsverket dels tillsätta två ledamöter av vanföreföreningens styrelse jämte suppleanter för dem, dels utse en revisor att deltaga i granskningen av föreningens räkenskaper och styrelsens förvaltning. I vad mån ytterligare föreskrifter om statligt inflytande på anstaltens ledning böra meddelas är en fråga, som är föremål för utredning inom statens sjukvårdskommitté och som torde böra behandlas enhetligt för samtliga statsunderstödda vanföreföreningar. Förslag i detta ämne torde därför icke böra i detta sammanhang framläggas, men synes det mig vara lämpligt att tydligt utsäga, att vanföreföreningen i Stockholm såsom följd av det nu ifrågasatta statsanslaget bör bli skyldig underkasta sig de ytterligare bestämmelser i dylikt hänseende, vilka som resultat av nämnda kommittés arbete kunna bli föreskrivna. Ävenledes lärer det för formens skull böra fastslås, att därest föreningen skulle försälja eller till annat, icke statsunderstött ändamål begagna de byggnader, som med ifrågavarande statsbidrag skulle uppföras, eller viss del därav, föreningen skall vara skyldig att, på sätt som gäller i liknande fall, återbära det uppburna statsanslaget eller motsvarande del därav, dock med avdrag, såsom jämväl plägar tillämpas i liknande fall, motsvarande den tid, under vilken byggnaderna använts för vanförevården. Upplåtelsen av det blivande anstaltsområdet torde i enlighet med vad redan antytts böra bestämmas till att avse den tid området av föreningen disponeras för vanförevård i huvudsak i minst den nu avsedda omfattningen.

Under återopande av vad jag i det föregående i olika hänseenden anfört får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till bidrag till nybyggnad för Stockholms vanföreanstalt m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med av föreningen för bistånd åt lytta och vanföra i Stockholm i skrivelse den 3 december 1930 framlagt förslag bevilja nämnda förening ett anslag av sammanlagt högst 2,554,550 kronor, motsvarande dels, enligt i det föregående angivna grunder, högst hela verkliga kostnaden för uppförande vid den blivande anstalten av klinik, poliklinik och bandageverkstad samt högst halva verkliga kostnaden för uppförande därstädes av yrkesskolor och elev-

hem, dock, efter jämkning på grund av särskilda omständigheter i enlighet med vad i det föregående anförts, sammanlagt högst 2,310,000 kronor, dels hela verkliga beloppet för ersättning till statens järnvägar för viss i anstaltens blivande område ingående mark samt för inlösen av därå uppförda byggnader, utgörande detta belopp sammanlagt 244,550 kronor;

dels av sålunda beviljat anslag för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra reservationsanslag, att utbetalas till föreningen i den ordning Kungl. Maj:t bestämmer, av..... kronor 200,000;

dels medgiva, att ett i det föregående närmare angivet, på en handlingarna bifogad, av arkitekten J. Åkerlund i november 1930 upprättad situationsplan med gul och röd streckning utmärkt område av omkring 24,650 kvadratmeter — utgörande dels omkring 18,000 kvadratmeter av det s. k. Norrbackaområdet, dels ett för närvarande av statens järnvägar disponerat område av omkring 6,650 kvadratmeter jämte en från Norrtullsgatans förlängning ledande, över området framdragen tillfartsväg — må, tillika med den del av nämnda väg, som ligger mellan Norrtullsgatans förlängning och sistberörda område, i den mån så erfordras kostnadsfritt med nyttjanderätt upplåtas till oförmälda förening för den tid området av föreningen för ifrågavarande ändamål i huvudsak disponeras i minst förut angiven omfattning, med skyldighet för föreningen att vid den tidpunkt, från och med vilken föreningen jämlikt beslut av Kungl. Maj:t skall äga att disponera nyssnämnda område av omkring 6,650 kvadratmeter och därå uppförda byggnader, till statens järnvägar utgiva ej mindre ersättning för området med 99,750 kronor än även lösen för därå befintliga byggnader med ett belopp, enligt verkställd värdering uppgående till sammanlagt 144,800 kronor;

dels föreskriva, att sist avsedda område samt nämnda vägdel skola från och med senast angivna tidpunkt överföras från statens järnvägars till domänstyrelsens förvaltning;

dels ock medgiva, att Kungl. Maj:t må förbinda svenska staten att ikläda sig garanti för de lån från pensionsförsäkringsfonden å tillhoppa högst 1,000,000 kronor, som för bestridande av kostnaderna för uppförandet av berörda anstalt må komma att av oförmälda förening upptagas.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlåtast till riksdagen.

Ur protokollet:
Comr. Falkenberg.